

УДК 339.972

Лютак О.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМ МІЖНАРОДНОГО РЕГУЛЮВАННЯ І СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ РИНКІВ

В статті розглянуто сучасні форми міжнародного регулювання та співпраці у сфері функціонування туристичних ринків. Досліджено ефективні форми та цілі співпраці у галузі міжнародного туризму. Визначено різноманітність та інструментарій для досягнення оптимальних результатів щодо функціонування міжнародного туристичного ринку.

Ключові слова: міжнародний туризм, туристичний ринок, міжнародне регулювання, співробітництво.

Liutak O.

PECULIARITIES OF FORMS OF INTERNATIONAL REGULATION AND COOPERATION IN THE SPHERE OF ENSURING OF TOURIST MARKETS FUNCTIONING

The article deals with modern forms of international regulation and cooperation in the sphere of functioning of tourist markets. Effective forms and objectives of cooperation are investigated in the field of international tourism. Different levels and tools to achieve optimal performance of the international tourist market are defined.

Key words: international tourism, tourism market, international regulation and cooperation.

Лютак Е.Н.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМ МЕЖДУНАРОДНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И СОТРУДНИЧЕСТВА В СФЕРЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКИХ РЫНКОВ

В статье рассмотрены современные формы международного регулирования и сотрудничества в сфере функционирования туристических рынков. Исследованы эффективные формы и цели сотрудничества в области международного туризма. Определены разноуровневость и инструментарий для достижения оптимальных результатов по функционированию международного туристического рынка.

Ключевые слова: международный туризм, туристический рынок, международное регулирование, сотрудничество.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні умови розвитку світогосподарських зв'язків базуються на використанні потенціалу ринку послуг. Однією з найбільш перспективних складових даного сектору є туристичний ринок, що володіє потенціалом для зростання і швидким терміном окупності коштів. Значна динамічність розвитку, різноманітність суспільних функцій та зростання ролі туризму як галузі світового господарства та національних економік в умовах поглиблення процесів глобалізації потребують розробки питань постійного узгодження туристичної діяльності з природними, соціокультурними, екологічно-економічними, інформаційно-технологічними можливостями окремих країн і регіонів. Таким чином роль багатостороннього співробітництва набуває все більш актуального значення, потребує більш глибоких досліджень та аналізу сучасних форм регулювання.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Останнім часом зростає кількість та якість досліджень проблеми регулювання і

співробітництва у сфері функціонування туристичних ринків. Питання використання потенціалу національних туристичних та рекреаційних ресурсів в контексті входження у систему міжнародних туристичних потоків та формування спеціалізації країн в тому числі і України, вивчали такі вчені, як Волошин І., Ганський В., Димчук А., Герасимук З., Козловський Є., Мальська М., Матвійчук Л., Соловйов Д., Побоченко Л. та ін. Проте недостатньо уваги приділено дослідженням можливостей використання інструментів та форм міжнародного регулювання для збалансування розвитку туристично-рекреаційної сфери різних країн.

Цілі статті. Основною метою даної статті є дослідження особливостей форм міжнародного регулювання та співробітництва у сфері функціонування міжнародних туристичних ринків, визначення різноманітності та інструментарію для досягнення оптимальних результатів щодо регулювання міждержавних туристичних потоків та реалізації туристично-рекреаційного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Пріоритетними напрямками подальшої регулятивної діяльності міжнародних організацій у контексті імперативів сталого розвитку є допомога країнам, що розвиваються, у становленні міжнародного туризму, забезпечення широкого доступу населення до міжнародного туризму, соціально-демографічний моніторинг зайнятості у міжнародному туризмі, екологізація міжнародного туризму, розробка відповідних галузевих екологічних стандартів [7].

Як показує практика міжнародних відносин, міжнародний туризм на всіх етапах свого розвитку є фактором, що сприяє покращенню взаєморозуміння між державами і народами, важливим засобом укріплення миру і дружби, активним стимулятором розвитку зовнішньоекономічних, торгових і культурних відносин. В цьому плані туризм завжди був, є і буде сприятливим підґрунтям плідного розвитку міжнародного співробітництва. Тому більшість країн, зацікавлених у розвитку власних туристичних зв'язків, проявляють зацікавленість у встановленні й розвитку широкого міжнародного співробітництва в даній сфері.

За роки становлення та еволюції міжнародного туризму були розроблені й широко застосовуються різноманітні та ефективні форми співпраці в цій сфері. Основними цілями такої співпраці є: використання туристичних зв'язків для укріплення взаєморозуміння й довіри між країнами; використання туризму для розвитку взаємовигідних економічних і торгових відносин; розширення зв'язків і контактів по лінії науково-технічних та культурних організацій і окремих особистостей; створення на взаємних засадах більш сприятливих умов для туристичного обміну між зацікавленими країнами, організація технічного співробітництва шляхом обміну туристичною інформацією, розробка спільних стандартів і технологій обслуговування туристів, спрощення туристичних формальностей.

Двостороннє співробітництво виникає тоді, коли дві зацікавлені сторони домовляються між собою щодо довгострокових дій відносно розвитку взаємних туристичних зв'язків. Цілі, методи і форми співробітництва закріплюються в спеціальних договорах, які зазвичай мають назву міждержавних (міжурядових) угод про співпрацю в сфері туризму [7].

Значна увага приділяється обміну туристичною інформацією, наданню допомоги в підготовці професійних кадрів для сфери туризму і координації співробітництва туристичних адміністрацій в рамках ЮНВТО та інших міжнародних туристичних організацій. Контроль за виконанням таких угод, як правило, покладається на національні туристичні адміністрації, делегації яких регулярно зустрічаються для підведення підсумків виконаної роботи та її планування на наступний період.

Багатостороннє співробітництво передбачає координацію спільних дій щодо розвитку міжнародного туризму між двома та більше країнами. Така співпраця здійснюється на основі регулярного скликання міжнародних нарад, форумів з питань туризму і подорожей, а також створення і роботи різних міжнародних туристичних організацій [4, с. 206-208].

Головним координатором багатостороннього співробітництва в сфері туризму виступає ООН. З перших днів створення ООН туризм став об'єктом прискіпливої уваги як цієї організації, так і багатьох її спеціалізованих установ. Особливо важливу роль у розвитку міжнародного туризму відіграла ціла низка документів ООН, а саме:

- Всезагальна декларація прав людини, що була прийнята у 1948р., у 24-й статті якої оголошується, що кожна людина має право на відпочинок і вільний час, включаючи розумне обмеження робочого часу й періодично оплачену відпустку;
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, прийнятий у 1966 р., у 7-й статті якого визначено, що держави зобов'язуються забезпечувати кожній людині право на відпочинок, вільний час, розумне обмеження робочого часу й періодично оплачену відпустку;
- Міжнародний пакт про громадянські й політичні права, прийнятий у 1966 р., у статті 12-й якого говориться, що кожна людина вільна залишати будь-яку країну, включаючи свою власну.

Головними установами ООН, які займаються питаннями міжнародного туризму, є Генеральна асамблея, Економічна і соціальна рада, Секретаріат; допоміжними установами щодо вирішення цих питань є регіональні економічні комісії для Європи, Азії, Африки, Америки, які також регулюють проблеми регіонального туризму [4, с. 206-208].

Значну роль у розвитку співробітництва у галузі міжнародного туризму відіграють регіональні туристичні організації. Вони покликані сприяти налагодженню спільної діяльності туристичних організацій регіону, відстоювати їхні інтереси в інших міжнародних туристичних організаціях або на міжнародних туристичних форумах. Найбільшими авторитетними регіональними туристичними організаціями є, наприклад, Американське товариство туристичних агентств (ASTA), Європейська туристична комісія (ETC), Асоціація туристичних агентств країн Тихоокеанського регіону (PATA), Конфедерація туристичних організацій країн Латинської Америки (COTAL).

У міжнародній співпраці у галузі туризму чітко окреслилася тенденція до вдосконалення, що позитивно впливає на загальний розвиток цієї галузі й виявляється у поліпшенні кількісних і якісних показників. Щорічно до співпраці приєднуються нові країни, покращуються методи її організації, використовуються сучасні інформаційні технології [3].

Наступним після міжнародного щодо регулювання у сфері функціонування світових ринків туристичних послуг є міждержавний регіональний або транскордонний. По колу регульованих питань регіональні договори умовно можна поділити на договори загального характеру і договори зі спеціальних питань міжнародної туристичної діяльності. Договори загального характеру можуть мати різне найменування, але вони схожі тим, що встановлюють основні напрямки та форми співпраці виключно у сфері міжнародної туристичної діяльності. Їх положення отримують конкретизацію у планах і програмах співробітництва країн регіону [1, с. 44]. Тільки регіональний підхід міг сприяти ефективному вирішенню проблем відбудови зруйнованих туристичних маршрутів, забезпечення безпеки туристів, формування позитивного образу. Помітно, що співпраця України та Польщі охоплює широкий спектр туристичної діяльності, що є беззаперечним доказом необхідності створення туристичних проектів. Це засвідчується низкою нормативно-правових документів.

Серед таких: Державна стратегія регіонального розвитку України на період до 2015 року та Національна стратегія регіонального розвитку Польщі на період 2007 – 2013 роки, де туризм є пріоритетною для розвитку галуззю, особливо на прикордонних територіях двох держав. Щоправда, в обох документах питання розвитку туризму мають більш теоретично-описовий характер, аніж практичне спрямування. У Меморандумі про співпрацю безпосередньо визначено напрями співпраці двох держав в сфері туризму, та заходи, які сприятимуть зміцненню позитивних тенденцій у польсько-українських взаєминах. Україна та Польща співпрацюють у межах двох єврорегіонів: "Карпати" та "Буг", що дає можливість місцевим органам влади розробляти спеціальні програми у сфері туризму, реалізувати конкретні туристичні проекти, вирішувати проблеми, які пов'язані з розвитком туристичної галузі. Швидкі темпи розвитку рекреаційної сфери змушують як регіональні органи влади, так і бізнес структури здійснювати пошук нових, альтернативних напрямків та інструментів раціонального використання рекреаційних можливостей регіонів країни та механізмів гідного їх представлення світовій спільноті. При цьому динамізм ринкового середовища, ресурсна обмеженість диктують необхідність формування підходів, які б могли забезпечити постійну та ефективну систему адаптації територій до змін зовнішнього середовища в процесі регіонального управління [6, с.44].

Третій рівень регулювання і розвитку міжнародного туризму належить державі. Досвід регулювання розвитку і функціонування туристичних ринків є важливим та актуальним з позиції реалізації кожною країною свого туристично-рекреаційного потенціалу. В сьогоденних умовах це залишається однією з найменш використовуваних стратегічних складових економічного розвитку і саме дослідження ролі органів державного регулювання у різних країнах та можливості співробітництва у даній сфері лежить в основі виправлення даного недоліку в Україні.

Система органів державного регулювання туристичної сфери має суттєві відмінності залежно від країни та ролі туризму в її економіці, зокрема наявності унікальних природних та культурних ресурсів, потенціалу національного туристичного ринку, доступності туристичних ресурсів для власних та іноземних туристів, ролі країни на міжнародному туристичному ринку, масштабів інвестицій в туристичну сферу. Сьогодні у світовій практиці державного регулювання туристичної сфери існує три основних моделі вирішення питання державного регулювання розвитку туризму: саморегуляції, активного державного втручання, координації зусиль приватного та державного секторів [8].

Перевагою моделі саморегуляції є те, що тут немає фінансових асигнувань держави в розвиток туристичної сфери. Цей варіант використовується, коли держава не бачить перспектив у розвитку власного туристичного сектору чи навпаки приватні органи регулювання відносин у туристичній сфері мають достатньо сильні позиції. Друга модель передбачає активний вплив держави на розвиток туристичної сфери шляхом використання ефективних механізмів державного регулювання. Цей принцип потребує розробки, впровадження та фінансування спеціальних бюджетних програм. На сучасному етапі розвитку нашої країни фінансування цих програм є найслабшою ланкою і, відповідно, його головним недоліком. Третя модель найбільш поширена серед країн Європи. При цьому варіанті питання розвитку туристичної сфери вирішуються на рівні окремого багатопрофільного міністерства у відповідному підрозділі. При цьому підрозділ даного міністерства, що відповідає за розвиток туризму в країні, здійснює свою діяльність у двох напрямках: вирішує або регламентує загальні питання державного регулювання (розробка нормативно-правової бази, координація діяльності регіональної представницької й виконавчої влади, міжнародне співробітництво на міждержавному рівні, збирання й обробка статистичної інформації

тощо) та спрямовує й координує маркетингову діяльність (участь у виставках і міжнародних об'єднаннях у туристичній сфері, управління туристичними представництвами своєї країни за кордоном тощо) [5].

Саме використання європейської системи регулювання туристичної сфери є найбільш доцільним в реаліях України. Об'єктивними причинами цього є не лише реалізація євроінтеграційного курсу України, а й можливість поглиблення співпраці в тому числі і транскордонної з Республікою Польща. Позитивний досвід цієї країни вказує на необхідність існування державного органу, який просував і рекламував країну за кордоном. Польська туристична організація має представництва у багатьох країнах світу і незважаючи на свою державну організаційно-правову форму займається комерційними рекламними кампаніями. Саме співпраця державних та приватних структур і реалізація спільно розробленої стратегії зможе принести успіх у реалізації туристичного потенціалу України.

На основі проведеного аналізу підходів щодо управління та регулювання розвитком туристичних ринків в умовах глобалізації можна сформувати таку ієрархію органів управління: міжнародний рівень, транскордонний рівень, національний рівень. Паралельно слід визначити інструментарій, що належить до кожної окресленої групи. Інструменти регулювання міжнародної туристичної діяльності – це правові акти й офіційні документи, спрямовані на установлення визначеного порядку, норм, правил, принципів і підходів у здійсненні туристичної діяльності. Міжнародне регулювання – це міжнародна система впливу і комплекс заходів, націлених на ефективне управління певним видом міжнародної діяльності (підтримка стабільності, її зміна, впорядкування) відповідно до визначених міжнародних принципів, норм і стандартів. Міжнародні декларації – це офіційні заяви міжнародних організацій учасників чи міжнародних конференцій, що проголошують основні принципи політики або програмні положення діяльності організацій у якій-небудь конкретній сфері міжнародних відносин, наприклад у сфері туризму.

Міжнародні організації – це об'єднання державних і національних організацій неурядового характеру, створених для досягнення загальних цілей у певній сфері людської діяльності (у сферах політики, економіки, соціального і культурного життя, туризму та ін.). Міжнародні організації виступають як одна з важливих і найефективніших форм багатостороннього співробітництва між державами, що є їх членами.

Міжнародні конвенції – це один з видів договорів. Вони установлюють взаємні права й обов'язки держав у певній сфері людської діяльності.

У 1963 р. в Римі була проведена I Конференція ООН з туризму і подорожей. У її роботі взяли участь 87 держав - членів ООН, 5 спеціалізованих організацій ООН, 7 міжурядових і 14 неурядових міжнародних організацій, зацікавлених у розвитку міжнародного туризму.

Відповідно до рекомендації Римської конференції, Економічна і соціальна рада ООН (ЕКОСОС) у 1968 р. в Берліні провела спеціальний міжрегіональний семінар ООН із проблем туризму в державах, що розвиваються.

Аналіз ролі міжнародного туризму був даний на Манільській (Філіппіни), з 27 вересня по 10 жовтня 1980 р. Всесвітній конференції з туризму, в роботі якої взяли участь делегації 107 держав і 91 міжнародної урядової і неурядової організації.

Висновки. Загальна стратегія управління міжнародним туризмом в контексті сталого розвитку спрямована на визначення напрямів його державного та міжнародного регулювання, інституціоналізму в даній галузі. Головна регулятивна роль у розвитку міжнародного туризму належить наднаціональним органам та національним інституціональним структурам, що розробляють відповідні стратегії та

тактику участі країн та їх підприємств на міжнародних ринках туристичних послуг. Крім того окремою складовою структури управління та регулювання міжнародного туризму стають інституції транскордонного співробітництва, які можуть об'єднувати та реалізовувати стратегічні орієнтири певних регіональних центрів світових туристичних послуг. Проте істотні відмінності у рівнях соціально-економічного розвитку країн зумовлюють специфіку розвитку міжнародного туризму в них. Відповідно і національні органи з управління та регулювання міжнародною туристичною діяльністю суттєво різняться за обсягом прав та повноважень. Як наслідок, неоднорідність національних інституціональних структур та строкагість їх організаційних форм значно ускладнюють гармонійність реалізації спільної наднаціональної регулятивної політики в галузі міжнародного туризму. Розроблені нами підходи щодо класифікації рівнів дають можливість сформулювати загальне бачення та проблеми вдосконалення сучасної системи управління, оскільки система органів регулювання туристичної сфери має суттєві відмінності залежно від країни та ролі туризму в її економіці, зокрема наявності унікальних природних та культурних ресурсів, потенціалу національного туристичного ринку, доступності туристичних ресурсів для власних та іноземних туристів, ролі країни на міжнародному туристичному ринку, масштабів інвестицій в туристичну сферу. Активне входження держави у структуру міжнародних конференцій щодо розвитку міжнародних ринків туристичних послуг також слугуватиме важливим інструментом поглиблення співпраці та реалізації нових форм регулювання національного ринку туризму.

Список використаних джерел:

1. Ганський В.О. Особливості регіонального регулювання ринку туристичних послуг в умовах формування глобального туристичного простору / В.О. Ганський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. Випуск 5. Частина 1.– Херсон, 2014. – с. 44-48.
2. Димчук А.В. Механізм державного регулювання туристичного ринку: світовий досвід / А.В. Димчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.chtei-knteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2011/v3/NV-2011-V3_38.pdf
3. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг / М.П. Мальська. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.westudents.com.ua/knigi/603-mjnarodniy-turizm-sfera-poslug-malska-mp.html>
4. Міжнародний туризм: Навчальний посібник/ Божидарнік Т.В., Божидарнік Н.В., Савош Л.В., Вісіна Т.М., Никитюк Т.Л., Галазюк Н.М., Баула О.В., Урбан О.А., Лютак О.М., Кравчук П.Я., Кравчук О.Я., Решетило Н.В., Князькова Т.О., Федосова В.І. – Луцьк: Редакційно-видавничий відділ ЛНТУ, 2011. –352с.
5. Козловський Є.В. Іноземний досвід регулювання міжнародного туризму та його використання в Україні / Є.В. Козловський // Державне управління: теорія та практика. – 2005. – №1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/kozlovsky.htm
6. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія / за наук. ред. проф. Волошина І.М. – Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2015. – 328 с.
7. Побоченко Л.М. Регулювання міжнародних ринків туристичних послуг: досвід та механізми / Л.М. Побоченко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_PNR_2008/Economics/34236.doc.htm
8. Соловійов Д.І. Іноземний досвід регулювання діяльності туристичної сфери та його використання в Україні / Д.І. Соловійов // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2011. – Випуск III (43). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/solovjov.htm